באמנות ישראלית

רפי לביא, 65'. משמאל: יגאל תומרקין, "הוא הלך בשדות", 67'

שנות ה־60: "לידת העכשיו"

אוצרי התערוכה במוזיאון אשדוד לאמנות, יונה פישר ותמר מנור־פרידמן, מתייחסים לעשור השני למדינה, בין השנים 1958־1968, כאל תקופת מפנה: "המעבר מן האסכולה השלטת של האמנות המופשטת אל תפיסות חלופיות עדכניות – אל ערוצי ביטוי פתוחים, רב־ממדיים ובעיקר אישיים ונבדלים זה מזה", הם כותבים.

לדבריהם, "אמני הדור הצעיר בארץ ביקשו לבחון תחומים ויעדים חדש־ניים". את אלה הם מצאו החל מהציור המופשט האישי, החופשי מגדרות, כמו זה של קופפרמן ולאה ניקל, שבו כל אחד מוצא את חתימת ידו הייחודית, עבור בעבודות משולבות ברדי־מייד ובקו־לאז', כמו אצל גרבוז ורפי לביא; לראשונה נראית אמנות סביבתית ומו־שגית, מיצב ומיצג, קולנוע ניסיוני. וכן הפיסול הסביבתי של דני קרוון, הציור החופשי של אורי ריזמן ועבו־דות מוקדמות של יוצרים כמו משה גרשוני.

מעניין במיוחד המקום שהקדישו האוצרים לתפקידו של האמן כמתעד של תקופה – בהתייחסותם למלחמת ששת הימים, אירוע מכונן בחברה ובתרבות הישראלית.

העבודות מציגות את התגובות הרא־שוניות ומעוררות מחשבה על התפתחותן ו"הבשלתן" בהמשך שנות הכיבוש. כיצד השתנה המבט של האמנים ושל החברה לאורך השנים וכיצד נוצרו דימויים איקו־ניים, המלווים אותנו מאז.

מעניין במיוחד המקום שהקדישו אוצרי מוזיאון אשדוד לתפקידו של האמן כמתעד של תקופה, בהתייחסותם למלחמת ששת הימים, אירוע מכונן בחברה הישראלית

שנות ה־70: "גופו עצמו"

מנכ"ל מוזיאון תל־אביב, מוטי עומר, בחר באספקט הגופני שהעסיק אמנים רבים בשנות ה־70, לעמוד במוקד התע־רוכה שתיפתח במוזיאון תל־ אביב ביוני. אלו הן "שנות המהפך, הן בתולדות המדינה (לפני ואחרי מלחמת יום הכי־פורים), והן בתולדות האמנות הישראלית (לפני ואחרי האמנות המושגית)", כותב עומר.

התערוכה תתמקד בדיוקן העצמי של האמן, אך יותר מכך, בשימוש בגופו של האמן כנושא העבודה וכאמצעי להעביר מסרים. מיכאל דרוקס "עומד בפינה", גרשוני מצלם את עצמו בתקריב מוגדל כשלשונו משורבבת ועוסק בבהונותיו, מנשה קדישמן צובע כבשים לראשונה, יהודית לוין מציגה את תמונתה משוכ־פלת לצד מאמרי עיתונות.

עבודות של מוטי מזרחי, דוד גינ־תון, גדעון גכטמן, פנחס כהן־גן, יהושע נוישטיין, אפרת נתן, בוקי שוורץ ועוד רבים אחרים, מרכיבים את דיוקנה של התקופה.

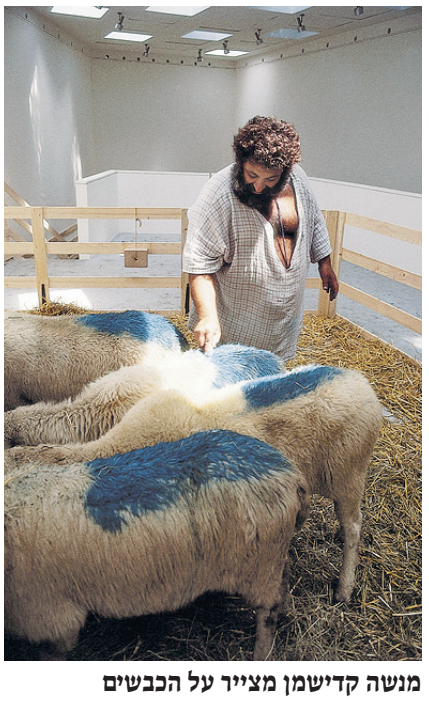
מנשה קדישמן מצייר על הכבשים

שנות ה־80: צ'ק פוסט

התערוכה שאוצרת אילנה טננבאום, שתיפ־תח במוזיאון חיפה בחודש מאי, מנסה להתחקות אחר תקופה של תמורות פוליטיות, חברתיות ורעיוניות. בתערוכה מיוצגים שני דורות של אמנים, אנשי שנות ה־70, שהפכו למשפיעים ולדומיננטיים יותר, ולצידם הצעירים שהח־לו להציג בשנות ה־80. "סוף שנות ה־70 ביש־ראל התאפיינו בתחושה של שבר – מהפך פולי־טי וחברתי שהביא לעלייתן של תפיסות חדשות המושתתות על רעיונות של פוסט־צינות ופוסט־קולוניאליזם", כותבת טננבאום. "התפו־רות תחושת הקולקטיביות הישראלית והשת־נות הגבולות בין המרחב הציבורי לפרטי הובילו להיווצרות פוליטיקה חדשה של זהויות".

באמנות מדובר על פוסט־מודרניזם, ואמנים כמו אסד עזי ועסאם אבו־שקרה מייצגים את העיסוק בזהות אתנית ולאומית; עיסוק בזהות מינית ומגדרית מוצאת ביטוי אצל פמלה לוי ודיתי אלמוג. העיסוק של בני "הדור השני" בשואה ניכר אצל חיים מאור, משה גרשוני ויוכ־בד וינפלד. האמנות הפוליטית הפנתה את חיצי ביקורתה כלפי מלחמת לבנון והאינתיפאדה דרך אמנים כמו דוד ריב וארנון בן־דוד".

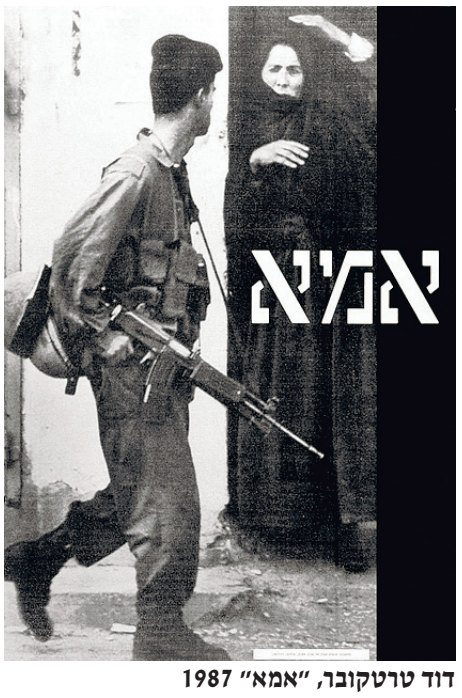

דוד טרטקובר, "אמא" 1987

טננבאום: "בשנות ה־80, התפוררות תחושת הקולקטיב הישראלי והשתנות הגבולות בין המרחב הציבורי לפרטי הובילו להיווצרות פוליטיקה חדשה של זהויות"

שנות ה־90: "ובסוף נמות"

בתערוכה שאוצר דורון רבינא במוזיאון הרצליה ניכרת צמיחתו של דור האמנים העכ־שווי. הבחירה באמנות צעירה ולעומתה הכו־תרת "ובסוף נמות" מעוררת סקרנות ועניין. "שנות ה־90, עשור אחרון של מאה ושל אלף, התאפיינו בארץ בפריחה תרבותית על רקע אופוריית הסכמי אוסלו וחלום המזרח־התיכון החדש ובהיפתחות ובסימולטניות תרבו־תית ביחס לעולם. אותו עשור ייזכר גם כרגע הנכזב של כלכלת התקוות הזו, רווי בחרדה קיומית של מפנה מאה, ממוסגר בשתי אינ־תיפאדות ונחצה באירוע המכונן והמערער של רצח ראש ממשלה", כותב רבינא.

האמנות של השנים הללו בארץ, לדבריו, היא בעלת דגשים אוניברסליים, ראוותנית, אך גם רוויה בתחושת איום ואימה, הן מפני קטסטרופה מתרגשת, והן בעיסוק בכליית הגוף ובחרדת המוות. בתערוכה מוצגת עבו־דתו המוקדמת של עדי נס (מתוך עבודת הגמר שלו בבצלאל) לצד מיצב מוקדם של סיגלית לנדאו – שניהם אמנים שפרצו זה כבר את גבולות הקאנון ואת עבודותיהם נראה, יחד עם רבים אחרים, גם בתערוכת שנות האלפיים, בירושלים.

ההחלטה לעסוק באמנות צעירה מובילה להתנערות מסוימת מאמנים ותיקים יותר. אלה יהיו מיוצגים במצגת שתוקרן על מסכי פלזמה ותסקור תערוכות חשובות שהתקיימו לאורך העשור.

עדי נס, דיוקן עצמי. מתוך עבודת הגמר ב"בצלאל"

שנות האלפיים - "זמן אמת"

האוצרים אמיתי מנדל־סון ואפרת נתן מציגים במו־זיאון ישראל, בתערוכה שתי־פתח בשבוע הבא (17 באפריל), את האמנות העכשווית בזי־רה הישראלית, וזו שכבר יצאה מכאן לעולם. "חרדה מפני אסון כלל־עולמי וכמיהה למילוט אל מחוזות רחוקים, אמיתיים או מדומיינים, מאפיינות רבות מהעבודות בתערוכה. הן מבק־שות להימלט אל הנוף המייצג ראשוניות פראית והתעלות רוחנית ואל עולמות מיתולוגיים ופנ־טסטיים", כותבים האוצרים על אופי העבודות.

"על־פי־רוב המציאות המקומית המיידית נעד־רת מהיצירות, ואלה שנוכח בהן ההקשר המקומי, מתבוננות במציאות הישראלית במעין מבט־על, הממיר את הזמן העכשווי, הפוליטי הישיר, בזמן מיתי; או שהן חושפות זרמים תת־קרקעיים אפלים הרוחשים מתחת לפני השטח".

הבחירה בעבודות העוסקות בגלוב־לי וב"אוניברסלי", ולא בעבודות "ישראליות" באופיין, היא בעצמה אחד ממאפייני התקופה. זוהי הזדמנות לפגוש עבודות חדשות של סיג־לית לנדאו, של יהודית סספורטס, גיא בן־נר, עדי נס, אליעזר זוננשיין יעל ברתנא, ארם גרשוני, שחר מרקוס, דורון סולומנס, מירי סגל, גל וינשטיין ועוד. חלק מהאמנים זכו באחרונה בפרסי מוזיאון ישראל וקרן "ארט־ויז'ן", וחלק מהעבודות הן רכישות חדשות של המוזיאון, או כאלה שנעשו במיוחד לתערוכה זו.

מיצג של שחר מרקוס, זוכה פרס קולינר לאמן ישראלי צעיר